
ЗВІТНА СЕСІЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ НАН УКРАЇНИ (26 квітня 2018 р.)

26 квітня 2018 року відбулася звітна сесія Загальних зборів НАН України, в ході якої було обговорено отримані минулого року результати фундаментальних і прикладних досліджень, проблеми й завдання Академії з подальшого розвитку науки й наукового забезпечення інноваційного розвитку України. На урочистому відкритті сесії були оголошені вітання Президента України та Голови Верховної Ради України.

Програма заходу містила доповідь президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона про основні підсумки діяльності Національної академії наук України у 2017 році та її завдання на наступний період; обговорення доповіді та Звіту про діяльність НАН України; вручення Золотої медалі імені В.І. Вернадського НАН України та дипломів лауреатам премій імені видатних учених України, нагородження іншими відзнаками.

У вступному слові президент НАН України академік НАН України Б.Є. Патон поінформував присутніх про те, що на початку березня 2018 року було обрано нових членів НАН України — 21 академіка і 67 членів-кореспондентів, а також про те, що 100-річчя від часу заснування Академії включено до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО на 2018 рік.

У звітній доповіді президента вказано, що принципово нових наукових здобутків досягнуто на перетині різних галузей наук. Зокрема, реалізовано перехідний паливний цикл, що забезпечило використання ядерного палива компанії Westinghouse на вітчизняних АЕС. Промислова технологія модифікування рідких каучуків дала змогу повністю вирішити проблему імпортозаміщення при створенні вітчизняного виробництва твердого ракетного палива. На 2018 рік заплановано широке використання підприємствами Укроборонпрому нових композитних і шаруватих матеріалів для захисту легкоброньованої техніки. Також у поточному році на рейкозварювальних підприємствах Укрзалізниці буде впроваджено технологію контактного стикового зварювання пульсуючим оплавленням високоміцних рейкових стиків. Розпочато процедуру державної

сертифікації та підготовку до серійного виробництва медичних пов'язок із радіаційно шитих гідрогелів для лікування ран і опіків. Вперше в Україні впроваджено створені на основі ДНК-маркерів молекулярно-генетичні системи для генотипування та селекції цінних рослин. Проривом у спостережній космології стало відкриття з використанням телескопа Габбла галактики з втратою такої кількості іонізованого проміння, що здатне іонізувати нейтральне міжгалактичне середовище. Для використання в детекторах Великого адронного колайдера ЦЕРН розроблено радіаційностійкий сцинтилятор на основі твердого розчину іттриюалюмогалієвого гранату з церієм. Виявлено, що мезенхімальні стовбурові клітини, введені внутрішньовенно, проникають крізь гематоенцефалічний бар'єр і запобігають погіршенню епізодичної пам'яті та можуть стати засобом лікування або профілактики хвороби Альцгеймера. Досліджено феномен волонтерства як широкого громадського руху, що мав значний вплив у державі та суспільстві.

Йшлося також про забезпечення НАН України науковими кадрами і особливо науковою молоддю, адже за останні 6 років чисельність працівників НАН України скоротилася майже на 11 тис. осіб. На початок 2018 року вона становила близько 30 тис. осіб. Скорочення за рік перевищило 4 %. Особливе занепокоєння викликає скорочення чисельності молодих науковців, яке триває вже четвертий рік поспіль. Порівняно з 2013 роком їх поменшало на 27 %, а молодих кандидатів наук — на 15 %.

Торкнувся доповідач і фінансового стану Академії. За підсумками 2017 року НАН України із загального фонду держбюджету було профінансовано на 2 млрд 716 млн грн, що майже на 658 млн грн перевищувало фактичне фінансування в 2016 році, дефіцит бюджету Академії за загальним фондом становив понад 620 млн грн. На 2018 рік фінансування Академії визначено у сумі 3 млрд і майже 759 млн грн, що на 38 % перевищує показник минулого року. Водночас реальне зростання фінансування НАН України в 2018 році за основною бюджетною програмою становить лише 234 млн грн, або 9,3 %. Тому неодмінною умовою розвитку є запровадження в Академії нової бюджетної програми — «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (із плановим обсягом фінансування в розмірі 500 млн грн).

По тому відбулось обговорення звітної доповіді президента НАН України.

За словами заступника директора з наукової роботи Радіоастрономічного інституту НАН України О.О. Коноваленка, наша країна зберігає та ще довго зберігатиме за собою пріоритет у галузі низькочастотної радіоастрономії. Вже 50 років функціонує гігантський — найбільший у світі — вітчизняний радіотелескоп УТР-2, ефективна площа якого становить 150 тис. м².

Директор Інституту прикладних проблем механіки і математики імені Я.С. Підстригача НАН України Р.М. Кушнір торкнувся необхідності повноцінного використання отриманих фундаментальних результатів для ефективних прикладних розробок та розповів про досвід свого інституту стосовно впровадження результатів з математики, математичних проблем механіки і математичного моделювання.

Директор Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського Л.А. Дубровіна виступила з доповіддю на тему: «Академік В.І. Вернадський та заснування Української академії наук».

Голова Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій А.Г. Білоус наголосив, що кількість науковців у нашій країні зменшується стрімко — за роки незалежності вона скоротилася як мінімум у п'ятеро. При цьому попри мале бюджетне фінансування влада очікує від Академії виконання не притаманних їй функцій галузевої науки.

Діяльність Малої академії наук України (12 відділень і 64 спеціальності) представив її президент С.О. Довгий.

Заступник Міністра освіти і науки України М.В. Стріха висловив сподівання, що наступного року запрацює Національний фонд досліджень.

По тому відбулось урочисте вручення Золотої медалі НАН України імені В.І. Вернадського. Її присуджено директору Інституту фізіології рослин і генетики НАН України, академіку НАН України Володимирі Васильовичу Моргуну та професору Юрію Федаку (Канада) — з формулюванням «за видатні досягнення у галузі генетики та селекції сільськогосподарських рослин». В.В. Моргун розповів про внесок інституту у вирішення продовольчої проблеми, яка набуває у світі дедалі більшої актуальності, адже, за прогнозами ООН, до 2050 року планета опиниться перед загрозою голоду та потребою подвоїти вирощування зернових, і Україна тут має значний потенціал.

Директор ДП «Івченко-Прогрес», доктор технічних наук І.Ф. Кравченко розповів про продукцію свого підприємства та його співпрацю з науковими установами НАН України.

Із доповіддю «Оцінка змін загального соціально-економічного розвитку України за роки незалежності на основі матеріалів космічних зйомок» виступив почесний директор Наукового центру аерокосмічних досліджень Землі Інституту геологічних наук НАН України В.І. Лялько. Наприклад, було показано вплив проведення АТО в Донбасі на зменшення — майже вдвічі — економічної активності в цьому регіоні.

Генеральний директор Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України М.Ф. Шульга розповів про експеримент із розщеплення атомного ядра (а саме ядра літію), який 1932 року першими на території СРСР здійснили вчені ННЦ «ХФТІ» НАН України, і про подальші дослідження в цій установі.

Про нові підходи до терапії нейродегенеративних захворювань розповіла в своєму виступі завідувач лабораторії імунології клітинних рецепторів відділу молекулярної імунології Інституту біохімії імені О.В. Палладіна НАН України М.В. Скок.

Директор Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України І.С. Косенко розповів, що очолювана ним установа відзначатиме своє 225-річчя.

Директор Інституту надтвердих матеріалів імені В.М. Бакуля НАН України В.З. Туркевич поінформував про виконання проектів у межах 6-ї та 7-ї рамкових програм ЄС з досліджень та технологічного розвитку, «Горизонт — 2020», програми НАТО «Наука заради миру та безпеки».

Обговорення завершив голова Центрального комітету профспілки працівників НАН України, кандидат філософських наук Анатолій Широков. За його словами, відбулося падіння фінансування науки в Україні до історичного мінімуму.

За результатами обговорення доповіді академіка Б.Є. Патона було ухвалено відповідну постанову Загальних зборів НАН України, якою затверджено Звіт про діяльність Національної академії наук України у 2017 році та визначено завдання Академії на наступний період. Було також вручено дипломи лауреатам премій імені видатних учених України. На цьому роботу було завершено.

*А.С. ЛИТВИНКО,
доктор історичних наук, провідний науковий співробітник
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України»*